

L'estol misteriós

JORDI DALMAU

L'agost de 1996 fou plujós al Pirineu. Tant, que pels volt de la festa major de la Seu ja es plegaven rovellons. Els boscos assaonats i la temperatura suau convidaven els fongs a fruitar. A començaments de setembre, els arramassadors de bolets van presentar-se a la capital alt urgellenca com cada tardor, fidels a la cita i atrets pel negoci sucós de ceps, mucoses, fredolics, peus de rata, rossinyols i, és clar, rovellons. Però al setembre encara feia massa bo i molts bolets sortien cucats, amanits, com n'hi ha que diuen. Malgrat això, es pagaven a cinc-centes, sis-centes i fins set-centes pessetes el quilo, segons. Els més serenys a nou-centes i a mil. Als vespres, al peu del passeig, boletaires i arramassadors regatejaven el preu de cistells acurumullats, enrasats o mig plens. Alguns arramassadors triaven la mercaderia que compraven: rovellones i molt cucats a fora. Els arramassadors que tenien més gana no, s'ho quedaven tot. També hi havia llumeners que, sense que ningú els ho demanés, jutjaven la mida, color, quantitat i aspecte general dels bolets. Alguns s'atrevien a posar cullerada en el mercadeig que mantenien arramassador i rovellonaire. Més d'una vegada s'enduien un bon moc del venedor que prou feina tenia no malvendre la seva collita. O de l'arramassador, que maldava per rebaixar el quilo i fer-hi més negoci. Els llumeners giraven llum quan eren tres o quatre. Llavors s'engrescaven amb els comentaris d'uns i altres, a veure qui podia teoritzar millor sobre els cistells que passaven pel seu davant. Si es quedaven sols, però, miraven i prou, sense dir ni piu. N'hi havia que anaven al peu del passeig cada quan s'esqueia i d'altres que s'ho prenien molt a la valenta i que no fallaven mai. Un d'aquests homes amb vocació de jutge i posat tafaner sempre es plantava davant la parada de més amunt i les anava observant totes, una

per una. Era un home de mitjana edat, prim i amb entrades. També era un bon boletaire, cosa que no acostuma a passar, perquè normalment els llumeners només saben xerrar. Ell era diferent. Sentia una atracció quasi instintiva pels bolets. Era mig garsa mig fura. Allò de buscar amb paciència l'estimulava de debò. Li brollava de molt endins un instint recollector atàvic, ancestral. Coneixia els millors racons dels voltants de la Seu. Ho seguia tot. Amb el temps, s'havia convertit en un expert en la matèria. Fins i tot alguns entesos li demanaven consell sobre com aniria l'anyada. La primavera d'aquell any va tenir la mala sort de trencar-se la cama amb l'estolador d'un prat quan collia carreroles. A començaments de setembre li quedava poc per tornar a fer vida normal i mentrestrant calmava el seu delit micòfil anant a girar llum al peu del passeig. Però no era dels més llenguts. Ell sobretot observava les operacions de regateig i les cistelles de bolets. En el seu interior feia càbales sobre els rovellonaires que examinava amb la mirada, si els bolets devien ser de pi o d'avet, on li semblava que ell n'aniria a plegar si pogués i sobre l'encert del preu a què els venien uns i els compraven els altres. Frisava per recuperar-se i anar a batre els boscos de Vilamitjana, Calvinyà, Vilanova i la Bastida perquè confiava que ningú no hauria passat per les raconades que ell hi sabia.

El sis de setembre li van donar l'alta. Ja havia fet prou bondat. No va dormir gaire aquella nit. L'endemà al matí les bromes s'estacaven a les muntanyes que envolten la Seu. A les set ja era al coll de Vanses. Havia sortit encara fosc de casa. Mentre conduïa el Jeep Comando el cor li brillava d'il·lusió i li il·luminava el camí. Al darrera portava tres cistells i una caixa de la fruita. Sempre calculava quants n'havia de dur segons els bolets que comptava plegar. Tot i que alguna vegada havia pecat d'optimista, solia afinar bastant. Normalment hi anava sol, amb la seva dona com a molt. No li agradaven els crits d'aquells que se separen massa dels seus companys, ni tampoc haver de deprender dels altres a l'hora de decidir cap on tirar. Ell era dels que comencen per un turó, baixen torrents, travessen llaus, regiren ribassos, segueixen boïgues i surten dos turons més enllà. Però aquell dia dubtava que pogués fer una gran caminada perquè temia que la cama li fes figa. La pallaresa a la butxaca, les sabates ben cordades, un cistell a sota el braç i una gorra que li tapava les entrades. Es va enfilel pel marge que tenia al costat d'on havia deixat el vehicle i va tardar només dos minuts a trobar el primer rovelló. Estava al costat d'una mata

de boix i era ben sereny. El va tallar amb cura i decisió, com s'ha de fer. El va olorar i el va deixar al cul del cistell. Un minut després en va veure dos de junts a tocar d'un ginebre i al cap d'un quart d'hora ja en portava vuit. Ell sabia que a mesura que se'n troben, s'agafa més pràctica per distingir-los entre la molsa i la pinassa, i que també se'n troben més perquè s'està més a l'aguait que si no n'hi ha gaires. Els plegava a bon ritme: un o dos cada tres minuts si fa no fa. Li agradava de fixar-se en aquests detalls. La majoria eren ben sans, però era conscient que sempre se'n cola algun que podria caminar sol. No eren ni xics ni barrets, més aviat d'una mida mitjana, perfecta per enlluernar els arramassadors valencians que en aquelles hores devien ser a Castelló, on gairebé cada nit baixaven per vendre els bolets pirinencs a les places i mercats. Fa anys no en gastaven tants com a Catalunya, allà baix, però últimament s'havien engormandit molt pels esclata-sangs, com diuen allà als rovellons muscos, aquells esblanqueïts de sobre i morats de sota. A les vuit del matí el cistell era mig ple. A les nou enrasat. A un quart de deu acurumullat. No li quedava altre remei que tornar al Comando i agafar una altra cistella. A cadascuna hi cabien nou o deu quilos de rovellons o sis o set de ceps. Eren unes cistelles amples i fondes, fetes de canya i vímets sense pelar. La segona batuda del turó va costar més. La cama li feia una mica la perla i no avançava a bon pas. Ja en trobava ja, però a primera hora els havia plegat a raig fet i ara li semblava que no ompliria el cistell. El pes que sentia al braç, però, bé volia dir alguna cosa i cap a quarts de dotze va haver de tornar al Jeep per descarregar-se d'aquell feto pesent. Va aprofitar per fer una mossegada. Una llesca de pa, un tall de formatge i un parell de glops d'aigua de la font Cerdana. Va aparcar els cistells dins del vehicle i els rovellons més eixerits els va posar a la caixa. Abans de tornar-hi es va pelar una poma. De les peles en féu un munteret que en acabat va colgar de terra perquè no li agradava que es conegués que algú havia estat allà. Per això mateix no suportava els desgraciats que llencen deixalles quan van a buscar bolets i que deixen els marges dels boscos com una corralina de truges. Tampoc no li baixaven de la nou del coll els que furguen com els senglars. Sempre deia que no tots els porcs són de quatre potes.

El matí havia passat de pressa, entre anar i venir. Encara no plovia, tot i que el sol no havia trencat els núvols. Feia una mica d'airet i l'olor de pluja es flairava en l'ambient com el cansament se sentia a les cames. El cruiximent s'arrapava a l'esquena i els braços

adolorits de carregar aquelles cistellades amunt i avall no li deixaven obrir gaire les mans. Però estava molt satisfet. Va agafar el cistell que li quedava i es va enfonsar pel torrent que corria a tocar. De primer encara anava fent, però a mitja cistella van començar de fondre's i va arribar un moment que caminava i caminava i no en trobava ni un. "Si hi hagués algun cep també l'arreglaria també", pensava en el seu interior. No res. Cansat de passejar la cistella va decidir canviar de vall. Va enfilat cap al Comando. Pel camí en trobava algun. Ja sabia que els rovellons es veuen millor costes amunt. Però aquests pocs que va plegar abans d'arribar al cotxe, de fet, l'entretenien més que una altra cosa perquè al cistell no s'hi coneixia. Del vehicle estant veia la muntanya rera la qual hi havia un bosc que solia ser bo. S'hi encaminà amb pas diligent. Ara la cama feia bondat i calia aprofitar-ho per avançar-ne més. Una hora hi va posar fins aquell vessant que prometia tant. I no el va decebre, no, que quan feia un quart que hi era el cistell ja pesava un bon xic més. El migdia havia passat tal com havia arribat, de puntetes. La tarda s'escolava mentre l'home vinga a plegar rovellons. No era cap bestiesa, però amb una horeta i mitja va haver acurumullat. Com que s'havia enclotat fins on plorava la mica de torrent i el pendent era feixuc, pujava a pas de bou, i més carregat com anava. Va fer una mossada per acabar-se la brena i refer-se. Va beure aigua del torrentol i, passada una estona, quan tocaven quarts de cinc, va reprendre la marxa. De bon començament pujava bé, però les coses van complicar-se de seguida. La cama s'havia refredat i li feia mal el cliviller. S'hi va fer una frega i semblava que el dolor afluixava. Unes passes més i ... encara pitjor. L'home es va inquietar. Calia tornar i sense badar, sinó se li faria fosc i encara prendria mal. A casa patirien. Va fregar-s'ho un altre camí. Era bastant avall, enmig d'una clariana costeruda. Li quedaven tres quarts d'hora llargs fins al cotxe i amb aquella cama ben bé el doble, o més. Va intentar avançar un tros més, però aquesta vegada la tibia va dir prou: s'havia botit molt i li feia un mal terrible quan posava el peu a terra. Era impossible caminar. "Com m'ho faré?", es demanava cada cop més capficat. Després de rumiar-hi llargament se li va acudir una manera d'aconseguir arribar al Jeep, però li semblava que no podria ser. "És una bestiesa, que no ho veus!", es deia a si mateix. "Però no hi veig altra sortida", es contestava tot seguit. La solució que se li havia ocorregut consistia a menjar un tall de reig bord perquè havia sentit a dir que donava una força de gegant. Coneixia aquest bolet des que era petit, quan el padrí

li explicava que a sota seu hi vivien els minairons, però mai no havia gosat tocar-lo perquè també deien que era molt perillós. No sabia pas què fer. El cel s'enfosquia i amenaçava descarregar damunt l'home amb tota la seva ira. A la fi es va decidir. Menjaria reig bord. Allí mateix en tenia tres de ben rojos i puntejats. Va treure la pallaresa, en tallà un i el llescà com feia amb els ceps per fer-los assecar. Amb els ulls tancats, com no volent veure el que anava a fer, se n'atansà un tallet a la boca. La mà li tremolava. Tenia por. I si queia mort a l'acte? Sense pensar-s'ho més el mastegà i se l'engollí acompanyant-lo de mitja poma. Tenia mal gust i va estar a punt de vomitar. "I ara a esperar", va dir en veu alta per animar-se. S'estava assegut i immòbil al cap de la clariana, sense gairebé ni gosar respirar, sense saber quina seria la seva sort. De sobte, allà, lluny, va veure uns ocells grossos. Batien les ales com si fossin papallones. Primer en veia tres, però darrera d'aquests n'anaven apareixent més i més fins a comptar-ne vint-i-set. No estava per moixons, ell, però se'ls mirava perquè cada cop s'apropaven més. Va arribar un moment que els tenia al damunt, fent cercles sobre la clariana. Tot d'una, el més gris de tots va davallar fins a parar-se al terra, a no gaires metres d'on era ell. La resta d'ocells van fer igual. Alguns es van posar a les branques més baixes dels pins dels costats. L'home estava admirat. Eren uns ocells preciosos, tots si fa no fa iguals però alhora tots diferents. Tenien el cap com de colom, o com de cucut. Massa petit per a un cos tan gran. Els ulls grocs segons quins i marrons segons quins altres. L'esquena grisa o de color xocolata. Unes barres fosques a la cua i alguns el pit ben pigallat. Altres el tenien blanc, sense taques, i n'hi havia que duien una taca negra al canyell de les ales. El més gris obria i tancava el bec. La resta no. Arribat aquest punt, l'home va notar uns calfreds esgarrafosos. De cop es posà a tremolar i les ninetes dels ulls se li obrien i tancaven. Les orelles se li vinclaven lleugerament enrera i tot ell tremolava. El cor li anava de pressa i l'estómac se li encongia per moments. Un pes insuportable li esclafava el cap. Li va semblar que perdia el coneixement. Ja es veia mort, intoxicat per l'oriol foll que havia menjat. Tot d'un plegat, l'home va sentir una veu. L'entenia perfectament, en un català correcte i clar. Era l'ocell que obria i tancava el bec. Aquell bolet, lluny de matar-lo, li havia llimat els sentits fins a un punt inimaginable.

—... Com us deia, companys, a Noruega tenim problemes molt seriosos —va fer el que era tan gris.

—A Holanda ens passa el mateix —afegí un d'ulls cremosos.

—Ja hem parlat amb les arpelles de Suïssa, els astorets italians i els milans reials de França. Tots ho entenen igual que nosaltres —va dir un que tenia accent germànic.

—La destrucció dels boscos on niuem és molt preocupant —continuà el gris—. Per això us he convocat aquí, a la Clariana Dreta de Cadí. Nosaltres, els caps dels aligots vespers del continent, hem estat escollits per fer arribar a tots els caps de les altres espècies d'aus la decisió del Gran Consell del Ocells Migradors.

—A Alemanya n'hem parlat abans de venir i ens sembla que és la millor solució —digué un amb el pit molt pigallat.

—Abans de passar per Dinamarca vaig enraonar amb els dirigents de la Cambra Menor dels Moixons del Vell Nord i la griva cerdana en cap va recolzar la nostra proposta. El Gran Consell se'n va alegrar molt perquè temia que els moixons no acceptessin la seva decisió. Així doncs, sembla que tots hi estem d'acord —deia el gris.

—Bé, ens direu de què estem parlant? Els de Bèlgica i Luxemburg no ens n'hem assabentat encara —va protestar un de cap marró i cara jovenívola.

—Teniu raó, perdoneu-nos. Definitivament, i atesa la gravíssima irresponsabilitat humana, els ocells migradors hem decidit no tornar a Europa. Sabem que és una qüestió compromesa, però hem d'actuar amb contundència. És possible que els altres animals i les plantes adoptin mesures semblants. Pel que fa a nosaltres, hem parlat amb amics africans que ens guiaran fins a unes valls oblidades on hi farem estada fins que les coses canviïn, - va sentenciar l'aligot norueg.

—I si no canvien? —va demanar-li el vesper polonès.

—No tornarem mai més.

El silenci fou absolut. La decisió, contundent. L'home havia escoltat la conversa sense moure's, com hipnotitzat per unes veus diferents a les que sempre escoltava. Després d'ultimar els detalls del viatge fins al Marroc, els aligots vespers van alçar el vol i l'estol misteriós se n'anà cap a ponent. Aviat la boira els va esborrar. L'home encara tenia el cos masegat pels efectes del reig bord. Estava molt afectat pel que havia sentit dir als aligots i tenia el cor encongit perquè se sentia profundament identificat amb ells, com si fos un vesper més. S'alçà i s'adonà que la cama estava en perfectes condicions, talment encara no hagués fet ni una passa en tot el dia. Malgrat l'abatiment pels comentaris dels ocells, sentia una força

que mai no havia experimentat abans. Va agafar el cistell i va pujar el vessant de la muntanya a tot drap. Quan va collar fosquejava, però encara va veure que l'estol s'ajocava en uns pins. Va arribar a casa a l'hora de sopar. Aquella nit va somniar que els aligots vespers li ensenyaven racons plens de bolets que ningú no coneixia. Que se l'enduien en el seu fantàstic viatge i atravessaven valls i carenes meravelloses. Que li explicaven secrets boscosos sorprenents.

L'hivern va ser llarg. La Seu va estar vint dies seguits sota una crosta de neu de quinze centímetres. L'home cada dia pensava en els aligots vespers: "deuran tornar?".

La neu es va fondre i va arribar l'abril, i amb ell l'amenaça començava a complir-se perquè encara no s'havia vist ni una oreneta enlloc del país. Al maig tampoc. La gent deia que això ja passava de tant en tant. A començaments de juny no se sentia ni un rossinyol, ni cap xot, ni les tallaretes, ni volava cap falciot. Els arbres amb prou feines havien tret quatre fulletes i les flors no havien florit. Milions d'insectes van fer perdre moltes collites. La calor apretava de valent. Els rius de tot el continent baixaven secs. Els horts i els prats feien pena i el bestiar començava a patir fam. La vida semblava que s'hagués fos. Ben aviat van alçar-se veus que deien que es tractava del desastre ecològic més greu de la Història i que era de conseqüències imprevisibles, potser catastròfiques per a tota la humanitat, no només pels països en vies de desenvolupament. Els caps d'estat feien reunions d'urgència i consultaven amb els experts més prestigiosos del món l'abast d'aquella situació inexplicable. L'estiu ho rostia tot. Ningú no entenia què passava. Ningú tret d'aquell home. L'expoli humà era insuportable. El planeta espernegava.